

Kulturna scena Hrvata u Vojvodini – osnovni podaci o institucijama i vrsti kulturnih praksa

Katarina Čeliković*

Sažetak

Hrvatska manjinska zajednica u Vojvodini nova je manjina, a njezina kulturna scena svoj najvidljiviji segment ima u 30-tak mjesnih udruga kulture. Ona je uglavnom manifestativnog karaktera, a opstaje zahvaljujući naporima i entuzijazmu pojedinaca. Udruge su najčešće bez svoga vlastitog prostora za rad, a rade uz izražene probleme financiranja te uz manjak kadrovskih kapaciteta. Kulturne prakse pokazuju veliku zastupljenost folklorno-tradicijskih sadržaja u programima udruga. Izostanak planiranja kulturnih aktivnosti rađa velik broj manifestacija i njihovo preklapanje ali i slabu vidljivost u medijima kako domicilne tako i matične države. Deficit komunikacije među udrugama i potreba za budućim modelima organiziranja, poput saveza udruga (po teritorijalnoj podjeli ili po sličnosti manifestacija) nametnuo se kao interesantno rješenje za programsku suradnju među udrugama. Prva istraživanja hrvatske kulturne scene (o broju, stanju, kapacitetima i kulturnim praksama) poduzeo je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata tijekom 2009. i 2010. godine, što je sadržaj ovoga rada.¹

Ključne riječi: Hrvati – Vojvodina, hrvatske udruge, kulturne prakse

Uvod

Hrvatska manjinska zajednica svoj položaj u Vojvodini može odrediti s više determinanti (Žigmanov 2006), od kojih je najvažnija da su Hrvati u Vojvodini do raspada Jugoslavije (1990.) bili konstitutivni narod u toj državi, a da nisu imali priznati status manjinske nacionalne zajednice sve do 2002. Kao nova manjinska zajed-

* Katarina Čeliković, stručna suradnica za kulturne programe i projekte u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata

¹ Riječ je o istraživanjima: *Analiza stanja hrvatskih udruga kulture u APV (stanje koncem 2008.)*, *Analiza kulturne scene Hrvata u Vojvodini u 2009. godini*, autorica: Katarina Čeliković; rezultati su dostupni na portalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, <http://zkhv.org.rs/index.php/dokumenti>, posjećeno 27. 12. 2010.

nica, ona ima vrlo slabe ili gotovo nikakve institucionalne resurse, s jednako slabom participacijom u ostvarivanju manjinskih prava te malom zastupljenošću u strukturama vlasti, što vrijedi i u gospodarstvu. To, naravno, rezultira slabom ekonomskom i političkom moći a time i nemogućnošću rješavanja brojnih potreba, čije se posljedice osjećaju i u području kulture i kulturnih praksa.

Sukladno prethodnom rečenom, ni slika života vojvođanskih Hrvata u kulturi nema značajku organiziranosti u svakom području kulturnog života (npr. znanost), o čemu svjedoči slaba integracija unutar same zajednice, nejednaka organiziranost i nepostojanje kulturne elite. Svemu ovome doprinijelo je političko i socijalno okruženje u kojemu su Hrvati bili povučeni i gotovo samoizolirani u javnom djelovanju (uz napomenu da je snažnih i aktivnih pojedinaca uvijek bilo). U tom smislu valja istaknuti da su Hrvati i nakon 2000. godine u srbijanskoj javnosti percipirani iznimno negativno – nakon Albanaca, druga su nacionalna zajednica prema kojoj građani imaju kontinuirano negativne stereotipe, o čemu svjedoče brojna ispitivanja javnog mnijenja. Postotak građana srpske nacionalnosti u Srbiji koji imaju negativan odnos prema Hrvatima općenito, naime, nije nikada bio mali u proteklom razdoblju.²

Vidljivi zaokret na bolje, kada su Hrvati u pitanju, u njihovu javnom očitovanju, napose u području kulture, nastaje nakon 5. listopada 2000. i posljedičnih društvenih i političkih promjena, kada se usvaja Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina na saveznoj razini, u veljači 2002. godine. To je vrijeme osnutka Novinsko-izdavačke ustanove „Hrvatska riječ“ (2002.) od strane Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine, Hrvatskoga nacionalnog vijeća (2003.), uvođenja hrvatskoga jezika u službenu uporabu na području Pokrajine (2003.) i početka obrazovanja na hrvatskom jeziku (2002./2003.). Ovaj, s potporom države, proces institucionalne izgradnje i razvoja značajno je doprinio uključivanju većeg broja pripadnika hrvatske zajednice u ostvarivanje svojih Ustavom zajamčenih prava. Nakon dugotrajne asi-

² Radi ilustracije, navest ćemo izbor rezultata iz nekoliko istraživanja provedenih u Srbiji u posljednjih deset godina o stereotipima i etničkoj distanci. Recimo, prema posljednjim rezultatima istraživanja Medium Gallupa iz ožujka mjeseca 2010. građani Srbije prema Hrvatima imaju vrijednost odbojnosti -2, u rasponu od 5 do -5, što ih svrstava u drugu „odbojnu“ naciju, odmah nakon Albanaca, čija je „odbojna“ vrijednost -3,3. Prema rezultatima istraživanja Strategic Marketing iz veljače 2009., 31% građana Srbije ne bi bilo spremno da za bračne drugove članova svoje obitelji dobije Hrvata/icu. Božo Skoko iznosi podatak iz istraživanja iz 2008. objavljenog u knjizi *Hrvatska i susjedi : kako Hrvatsku doživljavaju u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji* (Zagreb 2010) da je u Srbiji najveća učestalost asocijacija o Hrvatskoj i Hrvatima rat, zločini i genocid: 33% (str. 104). Rezultati, pak, istraživanja Centra za slobodne izbore i demokraciju iz 2006. godine pokazuju da 28 % građana Srbije ne bi željelo imati za susjeda Hrvata, a čak 61% građana Srbije ne bi prihvatilo državljanika hrvatske nacionalnosti. Prema rezultatima istraživanja o etničkoj distanci Ministarstva za ljudska i manjinska prava iz veljače 2002., oko 50% građana Srbije imalo je negativnu etničku distancu prema Hrvatima. Tomu vjerojatno pridonosi i kontinuirano negativno pisanje vodećih medija u Srbiji. Naime, prema rezultatima *Analize medijskog istraživanja u regiji o Hrvatskoj* u razdoblju od 10. travnja do 10. svibnja 2007., koje je objavljeno u spomenutoj knjizi Bože Skoke, od 526 novinska napisa u Srbiji u kojima se spominje Hrvatska, njih 58,7% su negativni, 24,3% neutralni, a samo 16,9% pozitivni (str. 170)!

milicijske politike, ozračja straha i nesigurnosti, u kojemu je bio velik broj „kripto-hrvata“, napose u mjestima s brojčano malim brojem Hrvata, stvaraju se novi oblici javnog djelovanja, od oživljavanja rada udruga, promjena njihova naziva do osnivanja novih udruga.

Hrvatske kulturne udruge u Vojvodini (broj, stanje, kapaciteti i kulturne prakse)

Kultura Hrvata u Vojvodini svoj najvidljiviji i najmasovniji segment ima u mjesnim kulturnim udrugama koje najčešće djeluju na principu dragovoljnosti i entuzijazma. To, dakako, nije cjelokupna kultura već najvidljiviji dio u kojem se javno očituje nacionalni identitet Hrvata u pokrajini. Međutim, treba reći kako je dosadašnja kulturna praksa imala daleko razvijeniji svoj manifestativni karakter, a rjeđe je bilo trajnih kulturnih proizvoda, zbog čega je često izostajao kontinuitet u kulturnim praksama i pomanjkanje svijesti o kulturi kao najboljem načinu očuvanja nacionalnog identiteta.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je tijekom šest svojih predstavljanja hrvatskim udrugama početkom 2009. godine (u Baču, Somboru, Golubincima, dva puta u Subotici i Petrovaradinu) ponudio anketu udrugama pomoću koje je dobio odgovore na pitanja o:

- broju udruga i njihovoj opremljenosti (godine osnutka, internetska opremljenost: e-mail i web, prostor, knjižnica, arhiv),
- članstvu,
- sekcijama i
- kulturnim manifestacijama (priredbama).

Analiza je rađena s ciljem upoznavanja i stvaranja cjelovite slike hrvatskog kulturnog prostora koji stvaraju udruge te osnaživanja amaterizma hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini.

Broj udruga i njihova opremljenost

U Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, zaključno s početkom 2009. godinom, aktivno je djelovalo 30 hrvatskih udruga kulture, od kojih je jedna bila u reorganizaciji, dok nedostaju dvije koje nisu dostavile svoje podatke. Opremljenost udruga je vrlo slaba, jer tek 9 udruga ima kakav-takav prostor, a kada je u pitanju elektronička opremljenost udruge su najčešće ovisne o pojedincima i privatnim adresama. Samo 6 udruga ima svoju internetsku stranicu dok e-mail ima 21 udruge.

Vrijeme osnutka

Najstarije udruge su osnovane početkom XX. stoljeća (u Novom Slankamenu 1902. i Rumi 1903., a potom u Bačkom Bregu 1927. i Somboru 1936.). Veći broj udruga registriran je 2002. godine (njih 7), što ukazuje na godinu u kojoj je zakonski priznat status manjine hrvatskoj zajednici. Od tada gotovo svake godine osnuje se po jedna do dvije udruge.

Red. broj	Naziv udruge	Godina osnutka	Ima svoj prostor	e-mail	web stranica
1	HKPD „Stjepan Radić“ Novi Slankamen	1902	+	+	
2	HKPD „Matija Gubec“ Ruma	1903	+	+	+
3	HKPD „Silvije S. Kranjčević“ Bački Breg	1927/47 ³	+		
4	HKUD „Vladimir Nazor“ Sombor	1936	+	+	
5	HKPD „Matija Gubec“ Tavankut	1946		+	+
6	KUD Hrvata „Bodrog“ Bački Monoštor	1948			
7	HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica	1970	+	+	
8	Katolički institut „Ivan Antunović“ Subotica	1989		+	
9	HKC „Srijem“ Sr. Mitrovica	1997	+	+	
10	HAD Subotica	1998			
11	Pučka kasina 1878.	1998		+	
12	HBKUD „Lemeš“ Svetozar Miletić	1999		+	
13	Udruga Građana KROV Subotica	2000		+	+
14	Zajednica Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“	2002		+	
15	HKPD „Tomislav“ Golubinci	2002		+	
16	HKZH „Šokadija“ Sonta	2002	+	+	+
17	HUK „Lajčo Budanović“ Mala Bosna	2002			
18	HKPD „Đurđin“	2002	+		
19	HKUPD „Dukat“ Vajska – Bođani	2002		+	
20	Hrvatska čitaonica Subotica	2002	+	+	+
21	HKUD „Ljutovo“	2003			
22	HPD „Jelačić“ Petrovaradin	2004		+	
23	Hosanafest	2005		+	+
24	HKPUD „Stanislav Preprek“ Novi Sad	2006			
25	Društvo hrvatske mladeži Zemun	2007		+	
26	HKUPD „Mostonga“ Bač	2007		+	
27	Udruženje građana „Urbani čokci“ Sombor	2008		+	
28	HKUPD „Matoš“ Plavna	2008		+	

Knjižnica i arhiv

Knjižnicu ima 12 udruga, 8 ih ima i prostor, a 5 udruga smatra svoj knjižni fond sređenim. Arhiv posjeduje 14 udruga, a tek 5 udruga smatra arhiv uređenim. Pretpostavka je da se pod sadržajem, arhivskim gradivom, najčešće podrazumijeva dokumentacija udruge.

³ Između dvaju svjetskih ratova u Bačkom Bregu je postojao ogranak Hrvatskoga prosvjetnog društva Seljačka sloga (1927.-41.). Hrvatski kulturni dom djelovao je 1945.-47. Hrvatsko kulturno društvo osnovano je 1947., koje 1952. mijenja ime u Kulturno-prosvjetno društvo „Silvije Strahimir Kranjčević“, a od 2004. naziva se Hrvatskim kulturno-prosvjetnim društvom Silvije Strahimir Kranjčević. O tome Leksikon (2005). Otuda dvije godine početka rada mjesne udruge kulture u Bačkom Bregu.

Kapaciteti

Članstvo i sekcije

Prema podacima zabilježenim u 21 udruzi, manje od 5% pripadnika hrvatske zajednice uključeno je u njihov rad (56.546 Hrvata u Vojvodini, a 2664 člana aktivno je u 21 udruzi).

Najbrojnije sekcije u udrugama su folklorne i glazbene koje okupljaju više od polovice članstva, a to se onda posljedično ogleda i u broju priredbi folklorno tradicijske odrednice (razne zabave, godišnji koncerti i sl.). Manji broj udruga ima sekcije namijenjene djeci i mladima (folklorna, recitatorska i sl.), a jednako je mali broj onih koji njeguju etnografski vid istraživanja ili koji njeguju sportska druženja. Specifične sekcije ima Hrvatsko akademsko društvo (primjerice, Sekcija za studije religioznosti, Sekcija za ljudska i manjinska prava, Sekcija za filozofiju, Sekcija za leksikografiju i dr.), čime izlazi iz okvira standardnih vidova organiziranja rada unutar određenih udruga.

Pregled vrsta sekcija unutra udruga pokazuju sljedeće tablice:

Tradicijaska kultura		
Sekcija	Folklorna sekcija	Folklorna dječja sekcija
Broj udruga	16	11

Glazba			
Sekcija	Tamburaški orkestri	Pjevački zbor	Glazbena sekcija
Broj udruga	14	6	2

Likovne sekcije			
Sekcija	Likovna sekcija	Slamarska sekcija	Sekcija veza
Broj udruga	9	2	1

Književno-jezične, izvođačke sekcije			
Sekcija	Literarna sekcija	Dramska sekcija	Recitatorska sekcija
Broj udruga	12	11	4

Ostale sekcije			
Sekcija	Etno sekcija	Istraživačka sekcija	Sportska sekcija
Broj udruga	5	5	5

Kulturne prakse

Vidljivost rada hrvatskih udruga kulture očituje se u kulturnim manifestacijama (priredbama), o kojima do istraživanja Zavoda nismo imali jasnu sliku, kako o njihovu broju, tako i o vrsti i kontinuitetu njihova održavanja.

Predstavnici udruga prijavili su za 2009. godinu oko 120 manifestacija i sami im odredili značaj za njihovu udruhu i za hrvatsku manjinu u cjelini⁴. Ovu količinu priredbi treba realizirati trinaest sekcija u 28 anketiranih udruga, što znači da bi prosječno svaki treći dan trebala biti po jedna hrvatska manifestacija. Iako ne postoje jasni kriteriji za određivanje važnosti manifestacija, udruge ih vide kao vrlo značajne, a najčešće izlaze izvan mjesnih okvira te bi shodno tomu, naša vidljivost u kulturnoj ponudi Pokrajine trebala biti daleko veća, praćena i kulturnim proizvodima.

Manifestacije su svrstane u sljedeće skupine, po broju (orijentacijski):

20 tradicijska kultura (prela, dužijance, balovi i sl.)

19 folklor (godišnji nastupi, festivali)

18 književno jezične, izvođačke (književne večeri, predstavljanje knjiga i pisaca, recitatori, dramske predstave)

15 glazbene (koncerti, festivali)

10 likovne (izložbe, kolonije)

3 crkvene (proštenje, blagoslov polja i sl.)

6 program za djecu (Hrckov maskembal, sv. Nikola)

3 programi mladih

Kulturne prakse pokazuju veliku zastupljenost folklorno-tradicijskih sadržaja u programima udruga.

Ukoliko se one hoće mijenjati, važno je postupno i suobrazno mjesnim prilikama planirati, primjerice, predstavljanje knjiga, pisaca, javnih predavanja na kulturne teme, okupljanja radi istraživanja lokalnih povijesti, etnografskog nasljeđa...

Kalendar manifestacija

Kalendar priredaba od velikog je značaja i dugo očekivan kao pomoć udrugama u planiranju vlastitih aktivnosti, kako ne bi dolazilo do preklapanja i održavanja više manifestacija istoga dana. S tim su povezana i gostovanja udruga, što je često bilo otežano zbog više poziva na različita mjesta. Broj planiranih manifestacija i njihova važnost iz vizure samih udruga ocijenjen je kao velik, ali to ne prate jasni kriteriji po kojima bi se određivao njihov širi značaj. U odnosu na velik broj planiranih manifestacija za 2009. godinu, s razlogom se postavlja pitanje vidljivosti hrvatske kulture na kulturnom prostoru Vojvodine ne samo unutar hrvatske zajednice već i u medijima većinskog i drugih naroda.

⁴ Prema ocjeni predstavnika udruga, od 120 prijavljenih manifestacija, 18 ih je međunarodno / republičkog značaja, 13 općinskog a 42 imaju lokalni značaj, 2 su međunarodnog značaja, a nekima nije određen značaj. Od njih je 71 manifestacija svrstana u stalne – glavne manifestacije udruga.

U praksi nedostaje povezivanje sličnih udruga na sličnim programima, svijest o potrebi zajedničkih nastupa sve više raste, a rješenje bi mogao biti svojevrсни savez sličnih udruga. Posebno je naznačen je problem financiranja i potrebe stvaranja racionalnije slike o financijskim izvorima, metodama traženja financijskih sredstava.

Kalendar događaja, koji je izradio Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata a dostupan je i na internetskoj stranici Zavoda (www.zkvh.org.rs), ima izuzetan značaj kako u planiranju budućih događaja tako i u prilagođavanju vlastitih programa već postojećima.

Analiza kulturne scene Hrvata u Vojvodini u 2009. godini

Hrvatska zajednica u Vojvodini u pravnom je smislu nova manjina, te kao takva u traženju svoga puta u očuvanju nacionalnog identiteta prolazi faze izgradnji institucija, samoprepoznavanja, prezentiranja svojih tradicijskih vrijednosti, razvijanja i unaprjeđenja kulturnih praksa u drugim područjima. Jedno od neotuđivih prava hrvatske, kao i svih drugih nacionalnih manjina je čuvanje, njegovanje i razvijanje vlastite kulture i tradicije.

Istraživanja u cilju samoprepoznavanja

Područje kulture u vojvođanskih Hrvata disperzirano je prostorno, sa slabim ili jedva vidljivim poveznicama što rezultira međusobnim nepoznavanjem, odvojenim planiranjem, bez saznanja o tome što rade drugi subjekti u kulturi. Ovo je jedan od razloga za istraživanje provedeno u oblasti kulturnih manifestacija Hrvata u Vojvodini tijekom 2009. godine Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Istraživanje je imalo i druge ciljeve, od kojih su među važnijima dobivanje slike o naravi, broju i vrsti kulturnih manifestacija, evaluacija ostvarenih planova udruga kulture, stvaranje racionalnije slike o hrvatskoj kulturnoj sceni u Vojvodini te perspektiva kulturnog prostora i pitanje razvoja.

Metodološki pristup kulturnoj sceni

Kompleksnost kulture kao društvene pojave vidljiva je kroz duhovno i materijalno stvaralaštvo te se njeno praćenje proteže kroz široki prostor koji obuhvaća materijalnu proizvodnju, odgoj i obrazovanje, znanost i politiku, vjeru, stvaranje umjetničkih djela, način stanovanja i odijevanja. Hrvatska kulturna scena praćena je u medijima na hrvatskom jeziku (*Hrvatska riječ*, *Zvonik*, Radio Subotica /web *suboticadanas.info/*, web Zavoda /*zkvh.org.rs/*) bilježenjem medijskih napisa, njihovim razvrstavanjem, analizom i obradom te interpretacijom i zaključcima. Time je izbjegnut subjektivni pristup informacijama u kulturi a dobivena slika pokrila je prostor Vojvodine.

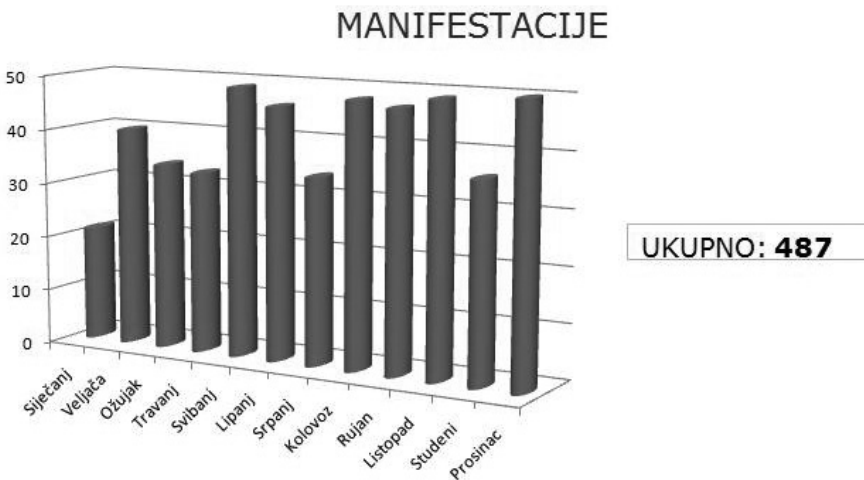
Čimbenici u kulturi i broj manifestacija

Kulturne događaje i kulturne proizvode u 2009. godini stvarale su hrvatske udruge, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i pojedinci te programi iz Hrvatske kojima su domaćini i kulturne institucije izvan hrvatske zajednice. Kulturne događaje, prepoznate kao hrvatske, proizveli su i drugi subjekti (primjerice, Likovni susret, Gradska biblioteka Subotice, Zavičajna galerija „Dr. Vinko Perčić“, Generalni konzulat Republike Hrvatske i dr.).

Zabilježene informacije činile su temelj za bazu podataka o kulturnim događajima u 2009., koja se sastoji od 487 bilješki.

Vremenski ritam kulturnih događaja

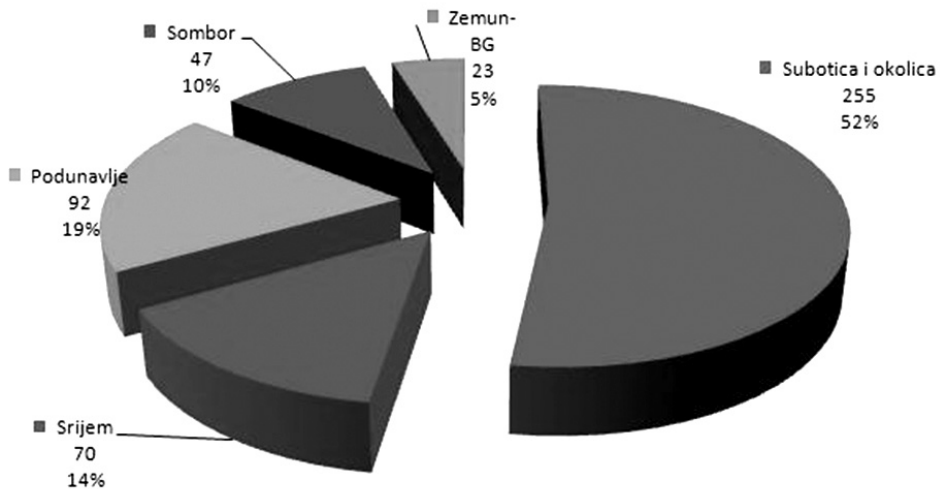
Broj manifestacija varira od mjeseca do mjeseca, od dvadesetak u siječnju do pedesetak u prosincu. Prvih nekoliko mjeseci pokazuje smanjeno angažiranje organizatora i manji broj manifestacija koji se povećava polovicom godine, napose u ljetnim mjesecima. Vrste manifestacija pokazuju i moguće uzroke za ovakvo stanje budući da se početkom godine, kao i tijekom ljeta, održavaju poglavito manifestacije tradicijske kulture koje su financijski manje zahtjevne, a posljedica je to neravnomjernog stizanja financijskih sredstava organizatorima događaja. Mjeseci s najviše manifestacija pokazuju i najveći broj datumskih preklapanja događaja. Broj događaja neizbježno postavlja pitanje njihove vidljivosti u kakao unutar hrvatske zajednice tako i šire. Skoro pet stotina manifestacija ne prati jednaka vidljivost u medijima, kako u mjesnim, unutar zajednice, tako i šire, u Srbiji i u državi matičnog naroda. Struktura zabilježenih događaja upućuje na potrebu kategorizacije događaja, njihovo međusobno povezivanje kako tematski tako i prostorno. Broj zabilježenih događaja značio bi više od jednog događaja dnevno tijekom cijele godine, što neizostavno postavlja pitanje njihove moguće posjećenosti pa i kvalitete.

Grafikon 1. Mjesečna dinamika kulturnih događaja

Prostorna podjela događaja

Zabilježene događaje proizveli su spomenuti kulturni čimbenici diljem Vojvodine, što je prostorno podijeljeno na Suboticu i okolicu (11 udruga), Sombor i okolicu (3 udruge), Srijem (6 udruga), Podunavlje (7 šokačkih udruga / u tablica-ma označeno kao Šokadija) te Zemun i Beograd (3 udruge, iako ne ulaze u službeni prostor Vojvodine, njihov je rad sastavni dio jedinstvene kulturne scene). U realizaciju programskih aktivnosti dodaju se i organizatori izvan amaterske scene. Najveći broj kulturnih događaja zabilježen je u Subotici u kojoj je, sukladno broju, najveći broj subjekata u kulturi.

Grafikon 2. Prostorna raspoređenost kulturnih događaja

Vrste kulturnih manifestacija

Kultura manjinske zajednice u sebi sadrži široku lepezu različitih vrsta stvaralaštva, koje često zovemo standardnim oblicima, a za hrvatsku zajednicu u Vojvodini donedavno je to bio uglavnom kulturni amaterizam, što je tijekom 2009. godine obogaćeno i profesionalnim aktivnostima. Time se mozaik kulture proširio na veći broj subjekata u kulturi i povećao broj kulturnih proizvoda. Zanimljivo je vidjeti strukturu i čimbenika na kulturnoj sceni i kulturnih proizvoda u koje smo upisali smotre, festivale, susrete, stručne skupove, izložbe, koncerte, obilježavanje obljetnica, blagdana, godišnje skupštine, knjige, predavanja, tečajeve i druge aktivnosti stvorivši tako bazu od 487 bilješki.

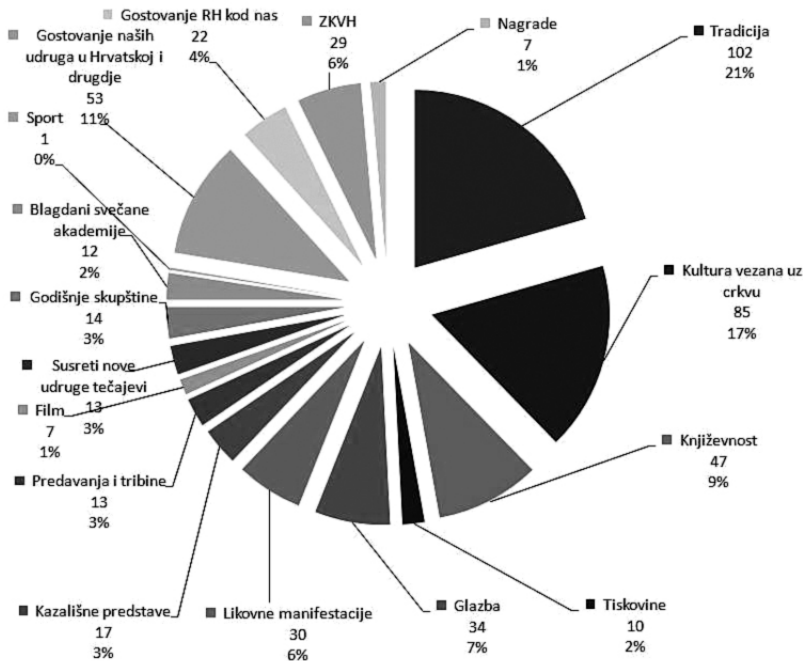
Kulturne su aktivnosti vezane za tradiciju, Crkvu, književnost, glazbu, likovnost, kazalište, znanost, film, te sport. Što dominira i na kojem prostoru, pokazat će nam struktura manifestacija, prema granama stvaralaštva. (Napomena: mnogi događaji u analizi svrstavani su u različite skupine, primjerice događaj vjerskog karakte-

ra je mogao ući i u glazbenu skupinu.) U ovom ćemo broju prikazati neke od vrsta manifestacija koje govore o najzastupljenijim vrstama ljudskog stvaralaštva te o njihovoj teritorijalnoj raspoređenosti tijekom 2009. godine.

Podjela po granama stvaralaštva

Baza, bogata kulturnim događajima i kulturnim proizvodima, podijeljena je na sljedeće vrste:

tradicija; kultura vezana uz Crkvu; književnost i nove tiskovine; glazba; likovne manifestacije; kazališne predstave; godišnje skupštine; predavanja i tribine; susreti; osnivanje novih udruga; tečajevi; blagdani, svečane akademije; film; nagrade; sport (sportski susret); gostovanja udruga u Republici Hrvatskoj i drugdje; gostovanje pojedinaca i institucija iz Republike Hrvatske kod nas; Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Grafikon 3. Podjela realiziranih kulturnih programa po vrstama

Tradicijska kultura

Najveći broj aktivnosti zabilježenih kao aktivnosti udruga u kulturi vezan je za tradicijsku kulturu, čak 102, što čini 21 % u ukupnom broju. Početak i kraj godine bilježi 31 tradicijsku zabavu (prela i igranke i sl.), nakon čega slijedi tradicijska kultura vezana uz Dužijancu (22). Zabilježeni su različiti etno dani, vezani uz glazbu, običaje ili likovnu umjetnost (10) te folklorni nastupi (39).

Prostorno u tradicijskoj kulturi prednjači Subotica s okolicom, čak 52 %, gdje je i najveći broj udruga.

Kulturne manifestacije vezane uz Crkvu

Crkva je tijekom povijesti čuvala nacionalni identitet Hrvata u Vojvodini, što pokazuje i ova analiza s čak 86 u medijima zabilježenih aktivnosti. Svečane mise, vezane uz pojedine blagdane i mjesna proštenja zabilježene su 41 puta, 14 je glazbenih priredbi, 10 pobožnosti (hodočašća, Križni put, susreti, blagoslovi), 8 različitih susreta (susreti mladih, djece, ministranata, kateheta, duhovne obnove i dr.), 6 predavanja (tribine, seminari, tečajevi), 6 svećanih akademija te 1 književna priredba.

Subotica i Srijem u ovom segmentu čine čak 64 % svih priredbi vezanih uz Crkvu.

Književnost

Od 47 književno-jezičnih manifestacija, zabilježeno je 20 predstavljanja knjiga, 10 književnih večeri i 17 susreta, sijela, natječaja, izbora u antologiji i slično.

Tiskovina je zabilježeno 10, od toga 5 monografskih publikacija, 1 svezak *Leksikona*, 2 sveska časopisa *Klasje naših ravni*, i 2 glazbena CD-a.

I ovdje je Subotica s okolicom zastupljena čak 66 %, te kao središte književno jezičnih manifestacija pridonosi očuvanju i njegovanju jezika, kao posebno važnog faktora za očuvanje nacionalnog identiteta.

Glazbene i likovne manifestacije

Od 34 glazbene manifestacije 16 je koncerata vezanih uz Crkvu, 8 tamburaških, 8 profesionalnih koncerata i 2 nastupa pjevačkih zborova. Skoro polovica glazbenih priredbi održana je u Subotici s okolicom.

U 30 likovnih manifestacija 7 je izložaba slikara amatera, 7 izložaba akademskih umjetnika, 2 izložbe fotografija, 3 prigodne izložbe (uskrsna, slamarskih radova), 10 likovnih kolonija i 1 predavanje. Likovna je scena također najzastupljenija u Subotici s okolicom, čak 66 %.

Kazališne predstave

Povećan broj kazališnih predstava amaterskih dramskih skupina unosi novinu u kulturni život Hrvata u Vojvodini, napose stoga što je i prostorno disperziran. Ukupno 17 predstava, izvele su skupine iz Sonte (3), Ljutova (2), Svetozara Miletića (2), Hrvatska čitaonica Subotica (6), Sombor (3), Vajska (1), a održan je i 13. po redu Festival amaterskog teatra.

Program za mlade

U skrb za mlade uključena je Crkva s 21 programom (koncerti, susreti, hodočašća, glazbene manifestacije i nastupi pojedinaca i sl.), Hrvatski kulturni centar „Bunjevačko kolo“ 3 (folklor, Dužijanica, igranka), Demokratski savez Hrvata u Vojvodini 4 (susreti, prela), udruga mladih CROV 3 (seminari, tečajevi), Hrvatska čitaonica 4 (recitatori, etno kamp, Mala scena, razmjena učenika), Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata 1 (radionica kreativnog pisanja), Hrvatsko kulturno umjetničko društvo „Vladimir Nazor“ Sombor 1 (plesna predstava) i pojedinci 2 (izložbe).

Program za djecu

Zanimljivo je da je od 29 zabilježenih kulturnih događaja namijenjenih djeci najveći broj održan u Subotici s okolicom (59 %). Najveći dio programa više nije orijentiran prema tradiciji, već prednjači glazbeni program. Tako se od sadržaja može vidjeti glazbeni program (7), dio organiziran pri Crkvi (8; sv. mise, hodočašća, koncerti i sl.), folklor (5), doček sv. Nikole (4), etno-učenje (3), susret s piscima (2). Primjetno je veći broj programa organiziran u školskom sustavu što je plod nastave na hrvatskom jeziku, primjerice gostovanja pisaca iz Hrvatske.

Novosti na kulturnoj sceni

Anketa provedena početkom 2009. godine među hrvatskim udrugama, čije su aktivnosti bile najvidljiviji i najmasovniji oblik kulture Hrvata u Vojvodini, dala je važne odgovore o broju aktivnih udruga i njihovu članstvu, o prostoru i opremljenosti, kapacitetima i kulturnim praksama. Ovim se udrugama pridružuje pet osnovanih tijekom 2009. godine: u Bačkom Bregu Udruga Hrvata Šokaca „Ante Jakšić“, HKUD „Vladimir Nazor“ u Stanišiću, Klub ljubitelja biljaka pri HKUD-u „Vladimir Nazor“ u Somboru, HKUD „Sveta Barbara“ u Vrdniku u srijemskoj općini Irig, te tamburaški orkestar „Javor“ kojega je osnovao HKPD „Matija Gubec“ Ruma.

Na kulturnoj sceni Hrvata najveća je novost rad Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata koji je kao nov čimbenik donio i nove vrste programa te tako upotpunio onaj dio scene koji je bio najmanje vidljiv, od organiziranja znanstvenih kolokvija, rada na afirmaciji mladih umjetnika, rada s udrugama do publiciranja znanstvenih djela. Rad Zavoda praćen je medijski u hrvatskim medijima, a neki vidovi rada praćeni su i u medijima u Hrvatskoj (primjerice, odlikovanje predsjednika Hrvatske četvero hrvatskih književnika iz Vojvodine a na prijedlog Zavoda i dr. ...).

Zabilježeno je sedam nagrada pojedincima ili udrugama, što svakako upućuje na potrebu vrednovanja, pohvaljivanja i motiviranja pojedinaca i institucija. Prvi puta je vidljiv veći broj održanih seminara i tečajeva, posvećenih mladima.

Zanimljiv je podatak i o 53 gostovanja hrvatskih udruga i pojedinaca iz Vojvodine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Mađarskoj i drugdje, čime se upotpunjuje slika kulturne scene. U toj slici vidljiv je značajan dio programa tradicijske kulture (38 %) i književnog sadržaja (24 %), dok su ostali segmenti brojčano mali. Subotica s okolicom je najčešće bila izvan Vojvodine (32 programa, što je čak 64 %), a potom slijedi Podunavlje sa šokačkim udrugama (10 gostovanja, odnosno 10 %).

Zabilježena su i 22 gostovanja pojedinaca ili institucija iz Republike Hrvatske u Vojvodini, odnosno Republici Srbiji, u čemu prednjače likovni programi (6), potom kazališne predstave (5), glazba (4), a brojčano manje slijede događaji vezani uz glazbu, književnost, muzej, arhitekturu i drugo.

Ostvarenje planiranih aktivnosti

Ako se podsjetimo da su udruge su za 2009. godinu prijavile oko 120 manifestacija, bit će zanimljivo pratiti njihovu realizaciju. Bilježeći ostvarene kulturne pro-

grame, vidljivo je da su planovi i realizacija u velikom neslaganju. Naime, uzimajući u obzir samo najbrojnije priredbe, prema stotinjak planiranih, ostvareno ih je 350! To znači da je tri puta više aktivnosti ostvareno nego što je planirano, što je plod neplanskog rada i mnogih drugih činitelja, od čega udruge najčešće spominju nesigurno financiranje.

Stalne manifestacije do sada nisu određene i dogovorene, što rađa kalendarskim preplitanjem događaja, a od najveće je važnosti pristupiti planiranju događaja dovoljno rano kako bi se moglo pristupiti pisanju projekata, te tako osigurati materijalna sredstva.

Važnost planiranja kulturnih aktivnosti

Iako još uvijek nisu određeni kriteriji za određivanje stalnih manifestacija, oni mogu u velikoj mjeri pomoći u metodologiji raspoređivanja financijskih sredstava. Nekoliko je važnih elemenata koji moraju biti uključeni u kriterij za određivanje stalnih manifestacija: duljina trajanja ili stalnost manifestacije, značaj za sredinu i kulturu u cjelini, kvaliteta i trajnost posljedica (knjiga, film, CD, slika, istraživanje ...).

Važnost određivanja stalnih manifestacija vidi se u mogućnosti planiranja i izrade godišnjeg kalendara manifestacija, pomoći u određivanju kriterija za financiranje stalnih manifestacija, suradnji udruga na najvažnijim programima kao i potrebi i mogućnosti zajedničkih godišnjih nastupa.

Manifestacije šireg značaja i zajedničko okupljanje oko većih projekata omogućilo bi zajednički nastup čime bi se kulturni čimbenici predstavili svojoj vlastitoj zajednici ali i široj kulturnoj javnosti. To bi omogućilo makar donekle izlazak iz medijske izolacije kako u većinskim medijima u Republici Srbiji, tako i u Republici Hrvatskoj.

Riječ na kraju

Istraživanje kulturne scene Hrvata u Vojvodini u 2009. godini pokazalo je nekoliko važnih činjenica, koje nam mogu poslužiti za lakše razumijevanje kulture i kulturnih praksa, napose kada su u pitanju najbrojniji sudionici, odnosno udruge.

Prema dobivenim podacima, kultura hrvatske zajednice u Vojvodini po broju manifestacija je vrlo bogata, ali je vremenski neujednačen broj manifestacija zbog čega dolazi do njihova čestog preklapanja. Potrebno je pristupiti planiranju vrsta programskih aktivnosti, budući da brojčano prednjače programi tradicijske kulture i programi vezani uz Crkvu, kako bi bili zastupljeni programi i iz dosad zapostavljenih područja kulturnog stvaralaštva.

Suradnja udruga na istovrsnim programima, primjetna kod šokačkih udruga, premalo je vidljiva u drugim dijelovima Vojvodine a unaprijeđenjem suradnje mogli bi se inicirati zajednički godišnji nastupi (poput festivala, smotri i sl.). Što skorije je potrebno pristupiti pitanju realizacije planiranih programa, od komunikacije s medijima do evaluacije – ocjene postignutih rezultata. Rad udruga u 2009. godini pratili

su isključivo mediji na hrvatskom jeziku, najčešće mjesni, rijetko ili nikako mediji većinskog naroda u Srbiji a jednako tako ili slično u Republici Hrvatskoj. A o medijskom praćenju ovisi i slika naše kulturne scene kako u vlastitom prostoru tako i pred drugima.

Literatura:

- Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* : 3 : Be-Br / [glavni urednik Slaven Bačić] Subotica : Hrvatsko akademsko društvo, 2005.
- Žigmanov, Tomislav. 2006. *Hrvati u Vojvodini danas - traganje za identitetom* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Pučko otvoreno učilište.
- Skoko, Božo. 2010. *Hrvatska i susjedi : kako Hrvatsku doživljavaju u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji*. Zagreb: AGM.

Summary

The cultural scene of Croats in Vojvodina

The Croatian minority community in Vojvodina is a new minority and the most visible segment of its cultural scene are the activities of around 30 local cultural associations. It is mainly of manifest character and it survives due to the efforts and enthusiasm of individuals. The associations do not usually have their own working space, and they work with serious problems concerning financing and the lack of human capacity. Cultural practices show a high presence of folklore and traditional contents in the programs of associations. The absence of planning of cultural activities causes a large number of events and their overlapping as well as poor visibility in the media both in the domicile and home country. The lack of communication between the associations and the need for future models of organization, such as the union of associations (according to the territorial division or the similarity of events) imposed as an interesting solution for program cooperation among the associations. The first research of the Croatian cultural scene (the number, condition, capacities and cultural practices) was done by the Institute for Culture of Croats in Vojvodina in 2009 and 2010 year, which is the content of this work.

Key words: Croats, Vojvodina, Croatian associations, cultural practices